

UCHWAŁA Nr XIV/107/04

Rady Gminy Dubeninki

z dnia 29 grudnia 2004 r.

w sprawie przyjęcia "Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Dubeninki na lata 2004 – 2013"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 213, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717, Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203) uchwala się co następuje:

§ 1 Uchwala się do realizacji "Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Dubeninki na lata 2004 - 2013" stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2 Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3 Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy
Lidia Stabulewska

**PLAN
ROZWOJU
LOKALNEGO
GMINY DUBENINKI
NA LATA 2004 - 2013**

I WSTĘP

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Dubeninki na lata 2004-2013 stanowi dokument określający politykę gospodarczą, przestrzenną i społeczną Gminy Dubeninki do roku 2013. Realizacja tej polityki będzie współfinansowana z Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej przyczyniając się do zwiększenia potencjału gospodarczego, rozwoju i dostosowania strukturalnego regionów Wspólnoty.

Plan Rozwoju Lokalnego stanowi niezbędny dokument, umożliwiający ubieganie się o dofinansowanie projektów z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego: Priorytet 3 Rozwój Lokalny. Skierowany jest na rozwój gospodarczy i zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, turystycznej, kulturalnej gminy.

Plan Rozwoju Lokalnego zawiera opis aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, opis planowanych zadań inwestycyjnych na lata 2004-2006 i na lata 2007-2013, plan finansowy na lata 2004-2006, wskaźniki osiągnięć oraz opis monitoringu, zarządzania i sposobów promocji. Projekty ujęte w Planie mają na celu gospodarczy wzrost gminy poprzez poprawę drogowej infrastruktury technicznej, przygotowanie i zagospodarowanie inwestycyjne terenów, rozwój funkcji społecznych, rekreacyjnych, turystycznych i zdrowotnych w wyniku adaptacji i modernizacji obiektów.

Dokument oparty został na założeniach ujętych w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy. Plan Rozwoju Lokalnego formułuje cele i zawiera opis strategii zmierzającej do osiągnięcia rozwoju społecznego - gospodarczego. Szacuje spodziewane efekty planowanych działań i wpływ na przebieg procesów rozwojowych, wskazuje kierunki zaangażowania środków funduszy strukturalnych i środków własnych gminy.

Gmina w statystykach

Przekrój statystyczny Gminy Dubeninki przedstawia poniższa tabela (wg stanu 31 grudnia 2003 roku)

Powierzchnia gminy ogółem	205,18 km ²
Stan ludności w tym mężczyźni	3431 1721
Małżeństwa	30
Urodzenia żywe	30
Zgony ogółem	31
Ludność w wieku produkcyjnym	2298
Ludność w wieku poprodukcyjnym	505
Drogi lokalne gminne	41 km
Liczba gospodarstw domowych w tym gospodarstwa rolne do 1 ha	420 122
Dochód budżetu gminy ogółem	4686982 zł
Wydatki gminy na realizację programu profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych ogółem	16975 zł
Dochód na 1 mieszkańca	1366 zł

II CEL PLANU ROZWOJU LOKALNEGO GMINY DUBENINKI 2004-2006

Cel Planu Rozwoju Gminy na lata 2004 – 2006 i strategia jego osiągnięcia uwzględnia nie tylko horyzont najbliższych lat, ale odnosi się do inicjatyw, które będą aktualne w następnym okresie programowania, tj. co najmniej do roku 2013.

Cel strategiczny Planu Rozwoju Gminy formułowany z tej perspektywy określa się następująco:

Gmina Dubeninki to gmina bezpieczna, zapewniająca rozwój lokalnego rynku pracy, ośrodek turystyczny, społeczność rozwijająca się w oparciu i w harmonii z naturalnymi walorami turystyczno - krajobrazowymi z wykorzystaniem warunków stworzonych przez położenie gminy i dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną

Realizacja celu strategicznego odbywać się będzie poprzez osiąganie celów cząstkowych, zdefiniowanych w odpowiedzi na zmiany zachodzące w gospodarce oraz wniosków wynikających z analizy słabych i mocnych stron Gminy, a także szans i zagrożeń przed nią stojących.

W świetle powyższego sformułowano trzy podstawowe cele cząstkowe Programu Rozwoju Gminy na lata 2004 – 2006:

1. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej
2. Budowa i modernizacja infrastruktury społecznej
3. Rozwój obszarów wiejskich.

Cele Planu Rozwoju Gminy będą realizowane ze środków własnych Gminy i środków pozyskanych za pomocą programów i projektów współfinansowanych w ramach środków akcesyjnych

III SFERA SPOŁECZNA I DEMOGRAFIA

1. Ludność i sieć osadnicza gminy

Gmina Dubeninki jest gminą słabo zaludnioną, a liczba jej ludności powoli spada. Na koniec grudnia 2003 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła 3431 osób, co dawało średnią gęstość zaludnienia na poziomie 17,1 os/km². Również przyrost naturalny spada z roku na rok. Gminę cechuje ujemne saldo migracji. Przyczynę spadku liczebności gminy doszukiwać się można w nasilonych migracjach zarobkowych, w których udział biorą głównie ludzie młodzi.

Zestawienie liczbowe ludności w Gminie Dubeninki w latach 2001 – 2003

Podział ludności wg płci i wieku	Liczba ludności w Gminie Dubeninki w latach 2001 – 2003 wg stanu na dzień 31 grudnia		
	2001 rok	2002 rok	2003 rok
OGÓŁEM	3503	3476	3431
Mężczyźni	1719	1748	1721
Kobiety	1719	1748	1710
0 – 15 lat	756	752	736
15 – 25 lat	671	666	636
25 – 65 lat - mężczyźni	899	894	898
25 – 60 lat - kobiety	691	681	675
powyżej 65 lat mężczyźni	156	158	155
powyżej 60 lat kobiety	330	325	331

2. Rozmieszczenie ludności

Główną oś osadniczą gminy stanowi 30-kilometrowy odcinek drogi krajowej Gołdap-Wizajny pomiędzy Kociołkami w zachodniej części gminy, a Żerdzinami w części północno-wschodniej. W pasie tym zlokalizowanych jest 13 miejscowości, które są zamieszkiwane łącznie przez 66% ludności gminy. Są to z reguły większe wsie, liczące najczęściej powyżej 50, a nawet 100 mieszkańców.

Drugi rejon osadniczy stanowią tereny położone w bliskim sąsiedztwie Puszczy Rominckiej, z dala od drogi głównej. Zlokalizowane tam osady są nieduże, zwykle liczba ich ludności nie przekracza 50 mieszkańców. W pasie tym zamieszkuje 15% ludności. Pozostałe wsie położone są w bezleśnych rejonach południowo-zachodniej i wschodniej części gminy, często o utrudnionej komunikacji. Wielkość tych wsi jest bardzo zróżnicowana, największe z nich są osadami popegeerowskimi. Łącznie zamieszkiwane są przez 19% ludności gminy.

W strukturze osadniczej gminy dominują niewielkie wsie o liczbie ludności 20-50 osób. Stosunkowo mniej jest osad bardzo małych liczących do 20 mieszkańców, a także miejscowości zamieszkiwanych przez 50-100 osób. Liczba ludności w 5 wsiach przekracza 100 osób. Cztery z nich są osadami popegeerowskimi: Degucie, Wobały, Łoje, Rogajny, a jedna rozwijająca się turystycznie, nadjeziorną osadą Pluszkiejmy. Tylko dwie wsie leżące na terenie gminy można uznać za duże: Dubeninki (743 mieszkańców) oraz trochę większe od nich Żytkiejmy (908 mieszkańców).

Struktura wielkości wsi w gminie Dubeninki w 2003

Liczba mieszkańców	Liczba wsi
1-20	11
21-50	16
51-100	7
101-200	5
>200	2
RAZEM	41

Łącznie na terenie gminy znajduje się 41 wsi, które zgrupowane są w 21 sołectwach.
Wykaz sołectw gminy Dubeninki w 2003

Sołectwo	Przynależne wsie	Liczba mieszkańców
Będziszewo	Będziszewo	44
Białe Jeziorki	Białe Jeziorki	47
Błakąły	Błakąły	79
Błędziszki	Błędziszki	31
Budwiecie	Budwiecie, Boczki, Markowo, Meszno	120
Cisówek	Cisówek	34
Czarne	Czarne, Marlinowo	51
Dubeninki	Dubeninki, Łoje, Bludzie Małe, Bludzie Wielkie	941
Kiekskiejmy	Kiekskiejmy, Łysogóra, Wobały	186
Kiepojcie	Kiepojcie, Barcie	89
Lenkupie	Lenkupie, Przesławki, Żerdziny	92
Linowo	Linowo	65
Maciejowięta	Maciejowięta, Wysoki Garb	34
Pluszkiejmy	Pluszkiejmy, Kociołki, Ostrowo	175
Przerośl Gołdapska	Przerośl Gołdapska, Tuniszki	114
Rogajny	Rogajny, Zawiszyn	178
Skajzgiry	Skajzgiry, Degucie, Pobłędzie, Rakówek, Kramnik	200
Stańczyki	Stańczyki	36
Żabojady	Żabojady	43
Żytkiejmy	Żytkiejmy	908

Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Dubeninki.

Wyszczególnienie	Ogółem	Poziom wykształcenia						
		wyższe	policjalne	średnie		zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia
				ogólnokształcące	zawodowe			
OGÓŁEM	2689	81	42	98	368	483	1288	327
13-19 lat	429	-	2	-	10	17	355	44
20-29 lat	500	28	7	56	124	170	111	4
30-39 lat	389	20	9	15	88	119	131	-
40-49 lat	455	16	12	9	92	116	205	5
50-59 lat	362	17	6	18	37	45	234	13
60-64 lat	147	-	3	-	8	8	99	29
powyżej 65 lat	407	-	3	-	9	8	153	232
mężczyźni	1335	33	-	32	166	319	648	123
kobiety	1354	48	-	66	202	164	640	204

Największą grupę – 47,94% stanowią osoby z wykształceniem podstawowym. Następną pod względem liczebności jest populacja osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 17,96% i średnim (ogólnokształcącym i zawodowym, łącznie z policealnym) – 18,89%. Osoby z wykształceniem wyższym stanowią jedynie 3,01%.

Zmiany demograficzne ludności gminy

Rok	Liczba mieszkańców	Saldo migracji	Przyrost naturalny	Urodzenia żywe	Zgony	Zawarte małżeństwa
1998	3618					
1999	3555	-62	+7	42	35	45
2000	3520	-35	+24	47	23	56
2001	3503	-17	-1	61	32	37
2002	3476	-27	+10	38	28	46
2003	3431	-45	-1	30	31	30

Zmiany w liczbie ludności w latach 1999-2003

Lp.	Ludność	1999	2000	2001	2002	2003
1.	Kobiety	1761	1773	1784	1748	1710
2.	Mężczyźni	1794	1747	1719	1728	1721
3.	Wiek przed-produkcyjny (0-17lat) M: K:	477 482	448 480	430 473	423 463	422 454
4.	Wiek produkcyjny M:18-64 lat K:18-59 lat	1152 939	1140 960	1133 981	1147 960	1144 925
5.	Wiek poprodukcyjny M:65lat i więcej K:60lat i więcej	165 340	159 333	156 330	158 325	155 331
6.	Razem [1+2]	3555	3520	3503	3476	3431

Zmiany gęstości zaludnienia w gminie Dubeninki w latach 1999-2003

Lp	Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003
1.	Ludność	3555	3520	3503	3476	3431
2.	Gęstość zaludnienia w osobach na km ²	17,7	17,5	17,4	17,3	17,1

IV AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA W GMINIE DUBENINKI

Gmina Dubeninki jest typową gminą wiejską o charakterze rolniczym. Położona w powiecie gołdapskim, jest najbardziej wysuniętą na północny wschód gminą województwa warmińsko – mazurskiego. Od strony zachodniej graniczy z gminą Gołdap, zaś od południa i wschodu z trzema gminami należącymi do powiatu suwalskiego w województwie podlaskim (Filipów, Przerośl i Wiżajny) Północna granica Gminy Dubeninki pokrywa się z 20 - kilometrowym odcinkiem granicy polsko - rosyjskiej (Obwodem Kaliningradzkim). Przy wschodnim krańcu tego odcinka znajduje się tzw. trójstyk, czyli miejsce, gdzie spotykają się granice trzech państw - Polski, Rosji i Litwy.

1. Położenie fizycznogeograficzne gminy

Pod względem fizycznogeograficznym badany teren zaliczany jest do obszaru Europy Wschodniej, podobszaru Niżu Wschodniobałtyckiego i do prowincji Niziny Wschodnio-bałtyckiej. Mieści się w granicach makroregionu Pojezierza Litewskiego, będącego (obok Pojezierza Mazurskiego) częścią składową podprowincji Pojezierza Wschodniobałtyckiego. Na badanym obszarze umowną granicą między Pojezierzem Mazurskim a Litewskim ustanowiono obniżenie rzeki Jarki.

Gmina Dubeninki stanowi północno-zachodnią część Pojezierza Litewskiego i obejmuje fragmenty trzech mezoregionów. Ponad połowa obszaru gminy (56%) mieści się w obrębie mezoregionu Puszczy Rominckiej – w zasięgu którego znajdują się zarówno tereny leśne, jak i bezleśne rozciągające się od granicy państwowej na północy, do linii Gołdap – Dubeninki – Maciejowięta – Poblędzie - Żytkiejmy. Od wschodu mezoregion Puszczy Rominckiej graniczy z Pojezierzem Wschodniosuwalskim, obejmującym na terenie gminy jej wschodnie rubieże, w tym jeziora Poblędzie i Mauda. Mezoregion ten zajmuje 19% powierzchni gminy. Południowa część obszaru gminy z rynnami jeziora Czarne i Przerośl zaliczana jest do Pojezierza Zachodniosuwalskiego stanowiącego strefę przejściową między Pojezierzem Mazurskim a Litewskim. Granicę zachodnią tego mezoregionu tworzy dolina Jarki, zaś wschodnią górny bieg Błędzianki. Mezoregion ten zajmuje 25% powierzchni badanego obszaru.

2. Budowa geologiczna, ukształtowanie i rzeźba terenu

Budowa geologiczna terenu Gminy Dubeninki jest dość typowa dla obszarów młodoglacjalnych. Utwory czwartorzędowe o znacznej miąższości zalegają na starym krystalicznym podłożu skalnym (tzw. Platformie

Wschodnioeuropejskiej), na głębokości 800-900 m. Materiał polodowcowy stanowi mieszaninę glin, piasków, żwirów i głazów różnej wielkości. Utwory te naniesione zostały przez kolejne zlodowacenia i uległy procesom akumulacji, erozji i wietrzenia. Decydujący wpływ na charakter budowy geologicznej powierzchniowych warstw miało ostatnie zlodowacenie - bałtyckie, które zakończyło się zaledwie około dwanaście tysięcy lat temu. W jego wyniku powstała warstwa polodowcowych osadów, sięgająca miąższość do trzystu metrów. Tak głęboko leży tu powierzchnia trzeciorzędu, na którą przed milionem lat wkroczył pierwszy skandynawski lodowiec. Przyniesiony tu przez lodowce materiał skalny nie był odkładany równomiernie na całej powierzchni. W miejscach ich dłuższego postoju w trakcie wycofywania się tworzyły się wały moren czołowych. Tam gdzie recesja następowała szybko i bez zakłóceń, materiał był odkładany mniej więcej równomiernie i tworzył falisty krajobraz moreny dennej. Natomiast w miejscach, gdzie czoło lodowca zachowywało się niespokojnie, przesuując się w wymuszonym przez zmiany klimatyczne to na północ, to znów na południe, powstawały potężne moreny spiętrzone.

Olbrzymią rolę rzeźbotwórczą spełniały również wody roztopowe, powstające w trakcie topnienia lodowców. Były ich ogromne ilości, ponieważ lodowiec w pewnych okresach miał ponad trzy kilometry grubości. Wody żłobiły więc rynny polodowcowe, głębokie doliny oraz pradoliny będące śladem po gigantycznych rzekach polodowcowych. Ponadto wody tworzyły sandry, piaszczysto - mułkowe wzgórza zwane kemami oraz długie, wąskie wały ozów.

Ciekawe ukształtowanie terenu Gminy Dubeninki wyróżniające się krajobrazem pagórkowatym, powoduje iż obszar ten jest niezwykle cenny krajobrazowo. Obniżenia terenu w większości są wypełnione bagnami. W bagnach tych znajdują się torfy, które są jednym z nielicznych surowców odnawialnych w środowisku. Innymi występującymi tu surowcami mineralnymi są surowce związane bezpośrednio z akumulacyjną działalnością lodowca oraz lodowcowych wód roztopowych. Są to gliny i margle oraz piaski i żwiry.

Innym typem polodowcowego surowca występującego na tym terenie są glazy narzutowe. Były one od wieków wykorzystywane w budownictwie (szczególnie wiejskim), do budowy dróg i mostów.

Na obszarze Gminy Dubeninki, a szczególnie Puszczy Rominckiej głównymi formami ukształtowania powierzchni są ciągi morenowe i leżące między nimi głębokie obniżenia. Ciekawe urozmaicenie wprowadzają do rzeźby terenu głębokie doliny rzeczne z wyraźnymi, stromymi zboczami o znacznej wysokości względnej. Najciekawsza jest dolina Błędzianki. Jej bardzo duża w stosunku do otaczającego terenu głębokość osiąga pod wsią Stańczyki ponad 65 metrów. Stoki doliny są bardzo wyraźne i strome. Nachylenie ich jest tak duże, że niemal wszędzie spotykamy na nich ślady intensywnych procesów stokowych: osuwisk, obrywów, spęływania i zmywania materiału skalnego. Zbocza doliny, podobnie jak zbocza wielu rynien jeziornych, porozcinane są w wielu miejscach młodymi wcięciami erozyjnymi o imponujących rozmiarach. Głębokość w wielu miejscach osiąga nawet 40 metrów, co przy nieznacznej szerokości powoduje, że zbocza są bardzo strome i również podlegają silnym procesom stokowym. Bardzo wąskie dna tych dolinek są dość trudno dostępne, pokrywa je bowiem rumowisko wymytych ze zboczy głazów i płątanina obalonych drzew. Najwięcej takich wcięć erozyjnych spotykamy w dolinie Błędzianki na zboczach w okolicy Wysokiego Grabu, Maciejowiec, Stańczyk i Błąkał.

Najwyższymi kulminacjami w obrębie granic gminy są wzgórza morenowe i kemowe występujące na południe od puszczy. Maksymalne wartości osiągają wzniesienia położone w południowo-wschodniej oraz wschodniej części badanego obszaru. Wysokości wzgórz na południe od terenu dawnej wsi Golubie dochodzą do 295,4 i 292,1 m n.p.m. Z kolei 284,4 m n.p.m. osiągają wzgórza położone na wschód od Deguc. W okolicach Kramnika maksymalna wysokość wzniesień wynosi 275,7 m n.p.m. Tereny położone powyżej 250 m n.p.m. rozciągają się na południowy wschód od linii Maciejowiec – Degucie - Przesławki. O stopniu urozmaicenia krajobrazu mogą świadczyć znaczne deniwelacje terenu osiągające w rejonie Maciejowiec i Golubi 40 - 70 m/km². Zdecydowanie najmniej wyniesione tereny leżą przy granicy państwowej: nad Żytkiejmską Strugą i nad Błędzianką. Najniższy punkt gminy znajduje się na poziomie lustra wody Błędzianki, nieopodal miejsca, w którym przepływa ona granicę państwową i wynosi 150 m n.p.m. Wraz ze spadkiem wysokości n.p.m. maleją tu również deniwelacje, wynoszące na południowo-zachodnich i północnych terenach gminy od 10 do 40 m/km².

Różnica między wartością najniższego i najwyższego punktu w granicach gminy wynosi 145,4 m, a odległość oddzielająca je od siebie zaledwie 12,8 km, co daje wysoką wartość przeciętnego spadku na tym odcinku, równą 11,3%.

3. Stan Środowiska Przyrodniczego

Szata roślinna

Gmina Dubeninki odznacza się wysokim, bo aż 39,2% stopniem lesistości, co w przeliczeniu na jednostki powierzchni daje 80,4 km². Obszary leśne skupione są w zwarty kompleks Puszczy Rominckiej rozciągający się w części północno-zachodniej, północnej i środkowej gminy. Podstawowymi gatunkami są świerk i sosna uzupełniane przez dąb, brzozę, olszę i grab. Tworzą one drzewostany mieszane borealne z dużym udziałem świerka, a także grądy wytworzone na gliniastym podłożu, w obniżeniach dolinnych łągi, zaś na powierzchniach sandrowych fragmenty borów sosnowych. Miejscami występuje świerczyna borealna powstała na torfie charakterystyczna dla zbiorowisk tajgowych. Na gliniastych pagórkach i zboczach przeważają lasy liściaste typu grądu z drzewostanami lipy, klonu, wiazu górskiego i grabu. W runie w niektórych miejscach masowo, obok innych gatunków występuje czosnek niedźwiedzi. Na wyniesieniach z większą ilością piasku rośnie leszczyno-świerkowy las mieszany, będący czymś pośrednim pomiędzy grądem a borem. Charakterystycznym elementem florystycznym są zbiorowiska roślinności torfowiskowej występujące w obrębie Puszczy Rominckiej, a także poza jej granicami – w okolicach Kramnika, czy Cisówka

Świat zwierzęcy

Bardzo ciekawy jest świat fauny w tym terenie. Poza bogactwem owadów i ptaków, występują obficie duże leśne ssaki: jelenie, łosie, sarny, dziki, lisy, borsuki, wydry, kuny i wilki. Bardzo licznie występuje tu bóbr europejski. Na terenie Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej stwierdzono występowanie 128 gatunków ptaków. Z tych najbardziej cenne są: dzięcioł zielonosiwy, orlik krzykliwy, rybołów, żurawie, bociany czarne.

Surowce mineralne

Obszar gminy Dubeninki nie jest zbyt zasobny w surowce mineralne. Przeważają piaski i żwiry polodowcowe pozyskiwane niegdyś w licznych na tym terenie wyrobiskach. W Kiekskiejmach występuje złoża kruszywa naturalnego – obecnie nieeksploatowane. Jednak największe pokłady tego surowca występują w okolicach Żabojad, na Czerwonej Górze. Z kolei na Lisiej Górze zlokalizowane są pokłady ilów i gliny, również nie są eksploatowane. Obszary torfowiskowe, z których największy kompleks znajduje się w Kramniku, dysponują pokładami torfu oraz kredy jeziornej.

Wody stojące

Wody stojące stanowią 2,6% powierzchni gminy. Nie są one rozłożone równomiernie na terenie gminy. Strefa pojezierna obejmuje jedynie południową i wschodnią część badanego obszaru. Tereny te zaliczane są do mezoregionów Pojezierza Zachodnio i Wschodnio-suwalskiego. W obrębie Pojezierza Zachodniosuwalskiego, obejmującego obszar południowej i południowo-zachodniej części gminy, znajdują się Jez. Czarne, jez. Przerośl, Jez. Niskie, Jez. Wysokie, jez. Linowo, jez. Marlinowo oraz jez. Stańczyki Małe i Duże. Z kolei na wschód od doliny Błędzianki rozciągają się tereny należące do Pojezierza Wschodniosuwalskiego, obejmujące obszary wschodniej i południowo-wschodniej części gminy. Z większych jezior tej części mezoregionu należy wymienić jeziora: Poblędzie, Poblędzie Małe oraz Mauda. To ostatnie jest położone w całości na terenie gminy Wiżajny. W granicach gminy Dubeninki biegnie linia brzegowa jeziora. Jeziora występujące na obszarze gminy mają najczęściej założenie polodowcowe. Dwa największe – jez. Czarne i jez. Przerośl – wypełniają fragmenty rynien polodowcowych. Przebieg głównych osi obu jezior nawiązuje do kierunku odpływu wód lodowcowych z tego terenu, czyli z północnego zachodu na południowy wschód. Drugi typ jezior występujących na badanym obszarze stanowią jeziora wypełniające misy wytopiskowe. Genezę taką posiadają Jez. Niskie i Jez. Wysokie, jez. Poblędzie oraz Jez. Stańczyki Duże i Małe. Pod względem powierzchni jeziora te nie należą do dużych akwenów. Największym jest Jez. Czarne – pow. 162,5 ha, drugim co do wielkości akwenem na terenie gminy jest Jez. Przerośl – 65 ha, trzecim Jez. Poblędzie – 53,5 ha. Najliczniejszą grupę jezior stanowią małe zbiorniki o powierzchni nie przekraczającej kilku ha. Najgłębszymi jeziorami na terenie gminy są zbiorniki rynnowe - jez. Przerośl (28,2 m) oraz Czarne (27,5 m).

V INFRASTRUKTURA GOSPODARCZA

1. Gminne zasoby komunalne:

a) gruntowe:

- ❖ we władaniu gminy znajduje się 185,10 ha, w tym:
  - grunty rolne: 45,00 ha
  - grunty zabudowane: 7,50 ha
  - łąki i pastwiska: 47,00 ha
  - lasy i grunty leśne: 13,50 ha
  - tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe: 2,00 ha
  - tereny rekreacyjno – wypoczynkowe: 18,00
  - drogi: 24,10
  - pozostałe grunty: 28,00 ha

b) mieszkaniowe:

Struktura wiekowa gminnego zasobu mieszkaniowego w tabeli poniżej :

Lp.	Lata budowy	ilość	Struktura w %
1	1901 - 1918	5	23,8
2	1919 - 1945	15	71,4
3	1946 - 1989	1	4,80
4	1990 - 2000	0	0
5	2001 - 2003	0	0
Razem		21	100

Jak wynika z powyższej tabeli 95,20 % mieszkaniowego zasobu gminy zostało wybudowane przed rokiem 1945. Budynki te znajdują się w bardzo złym stanie technicznym. Przeprowadzane przez gminę remonty

bieżące tych budynków zabezpieczają jedynie przed dalszym ich niszczeniem, zaciekami itp. Na remonty kapitalne, które objęłyby wymianę stropów, instalacji elektrycznych, wyposażenie budynków w instalację wodno-kanalizacyjną, gmina nie posiada środków. Z roku na rok budynki te wymagają coraz większych nakładów finansowych. Instalację taką należy wymienić w 90% budynków.

Dodatkowo budynki te objęte są ochroną konserwatorską, co wiąże się z koniecznością uzgadniania zakresu remontu jak i użytych do tego celu materiałów z konserwatorem zabytków.

Wpływy z czynszów za lokale mieszkalne wystarczają jedynie na wymianę co roku części stolarki okiennej i drzwiowej, bieżące naprawy dachów, czyszczenie przewodów kominowych i dymowych, oraz drobnych remontów bieżących.

W budynkach tych, są 93 mieszkania komunalne. Po sprzedaży części mieszkań, niektóre budynki tworzą małe wspólnoty mieszkaniowe. Wspólnotami mieszkaniowymi objętych jest 25 mieszkań.

Do każdego lokalu mieszkalnego będącego w zasobach gminy, przynależne jest dodatkowo pomieszczenie gospodarcze. Pomieszczenia gospodarcze wykorzystywane są przez najemców lokali do przechowywania opału na okres zimy. W 99% budynki opalane są piecami kaflowymi. Nieliczni lokatorzy wyposażyli na własny koszt lokale mieszkalne w instalacje centralnego ogrzewania. Jeden tylko budynek komunalny, tj. mieszkania nad ośrodkiem zdrowia w Dubeninkach podłączone są do sieci centralnego ogrzewania. Budynków komunalnych -gospodarczych w miejscowości Żytkiejmy jest 16, w Wobałach 1, w Dubeninkach 1. Budynki te nie odbiegają stanem technicznym od budynków mieszkalnych z wyłączeniem wybudowanego w 1998 r. budynku w Dubeninkach.

c) użyteczności publicznej:

1. budynki administracyjne:
  - budynek administracyjny urzędu,
2. ośrodki zdrowia:
  - budynek ośrodka zdrowia w Żytkiejmach ,
  - budynek ośrodka zdrowia w Dubeninkach,
3. budynki przeznaczone na cele kultury:
  - budynek GCK w Dubeninkach,
  - budynek świetlicy wiejskiej w Żytkiejmach,
  - budynek świetlicy wiejskiej w Linowie,
  - budynek świetlicy wiejskiej w Czarnem,
4. budynki OSP:
  - remiza OSP w Dubeninkach,
  - remiza OSP w Żytkiejmach,
  - remiza OSP w Błąkałach,
  - remiza OSP w Pluszkiejmach,
  - remiza OSP w Cisówku,
  - budynek garażowy OSP w Czarnem,
5. budynki handlowo-usługowe:
  - budynek mieszkalno-usługowy w Żytkiejmach, ul. Gen. Świerczewskiego 2,
  - budynek mieszkalno-usługowy w Dubeninkach, ul. Mereckiego 8,
  - budynek usługowy w Dubeninkach , ul. Mereckiego,
6. budynki oświatowe:
  - budynek Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Dubeninkach wraz z salą gimnastyczną,
  - budynek Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Żytkiejmach wraz z salą gimnastyczną,
7. budynki związane z prowadzeniem gospodarki komunalnej:
  - budynek byłego punktu skupu żywca,
  - budynek stodoły z dobudowanym garażem,
  - budynek magazynowo-warsztatowo-garażowy,
  - budynek gospodarczo-magazynowy przy ul. Kajki,
8. budynki socjalne:
  - budynek 8 rodzinny w Wobałach.

d) Stan techniczny budynków użyteczności publicznej:

- **budynek administracyjny** wybudowany jest przed rokiem 1945. Układ funkcjonalny tego budynku nie jest dostosowany do pełnienia swojej funkcji. Nie ma możliwości dostosowania go do potrzeb osób niepełnosprawnych, bezpieczeństwa konstrukcji, norm ergonomii pracy, itp. Budynek w średnim stanie technicznym. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni olejowej zlokalizowanej w piwnicy budynku.
- **budynek Ośrodka Zdrowia w Żytkiejmach** wybudowany przed rokiem 1945. Układ funkcjonalny tego budynku nie jest dostosowany do pełnienia swojej funkcji. Nie ma możliwości dostosowania go do potrzeb osób niepełnosprawnych, bezpieczeństwa konstrukcji, norm ergonomii pracy, itp. Budynek w średnim stanie technicznym. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni tradycyjnej zlokalizowanej w piwnicy budynku. Na poddaszu budynku znajduje się lokal mieszkalny, parter zajmowany jest przez pomieszczenia ośrodka zdrowia. **Budynek Ośrodka Zdrowia w Dubeninkach** wybudowany w latach 70. Stan techniczny budynku dobry. Parter

- zajmowany jest przez pomieszczenia Ośrodka Zdrowia, piętro zajmuje 5 mieszkań komunalnych. Budynek wyposażony we wszystkie instalacje. Centralne ogrzewanie zasilane z sieci zewnętrznej podłączonej do kotłowni Spółdzielni Mieszkaniowej w Dubeninkach.
- **budynek GCK w Dubeninkach** wybudowany jest przed rokiem 1945. Układ funkcjonalny tego budynku nie jest dostosowany do pełnienia swojej funkcji. Nie ma możliwości dostosowania go do potrzeb osób niepełnosprawnych, bezpieczeństwa konstrukcji, norm ergonomii pracy, itp. Budynek w średnim stanie technicznym. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni olejowej zlokalizowanej w piwnicy budynku.
  - **Budynek świetlicy wiejskiej w Żytkiemach** wybudowany jest przed rokiem 1945. Układ funkcjonalny tego budynku nie jest dostosowany do pełnienia swojej funkcji. Nie ma możliwości dostosowania go do potrzeb osób niepełnosprawnych, bezpieczeństwa konstrukcji, norm ergonomii pracy, itp. Budynek w średnim stanie technicznym. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni tradycyjnej zlokalizowanej w piwnicy budynku.
  - **Budynek świetlicy wiejskiej w Linowie** wybudowany jest przed rokiem 1945. Układ funkcjonalny tego budynku nie jest dostosowany do pełnienia swojej funkcji. Nie ma możliwości dostosowania go do potrzeb osób niepełnosprawnych, bezpieczeństwa konstrukcji, norm ergonomii pracy, itp. Budynek w średnim stanie technicznym. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni tradycyjnej zlokalizowanej w piwnicy budynku.
  - **Budynek świetlicy wiejskiej w Czarnem** wybudowany przed rokiem 1945. Budynek jest współwłasnością gminy i osoby prywatnej. W części komunalnej znajduje się pomieszczenie świetlicy wiejskiej i lokal mieszkalny. Budynek wyposażony w instalację elektryczną. Ogrzewanie piecове-kafłowe.
  - **budynek remizy OSP w Dubeninkach** wybudowany w latach 80, budynek parterowy, w skład którego wchodzi 3 boks garażowe i świetlica. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni olejowej.
  - **Budynek remizy OSP w Żytkiemach** jest to wymurowany w 1999r. budynek parterowy z poddaszem użytkowym. Parter zajmują 2 boks garażowe i magazyn, poddasze zajmowane jest przez świetlicę i pokój naczelnika OSP. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni tradycyjnej zlokalizowanej w piwnicy budynku GCK, zlokalizowanego na tej samej działce gruntowej.
  - **Budynek remizy OSP w Błąkałach** jest to przebudowany w 2001 roku budynek, w którym znajduje się garaż jednostanowiskowy i świetlica wiejska. Budynek wyposażony w instalację elektryczną. Ogrzewanie elektryczne.
  - **Budynek remizy OSP w Pluszkiewmach** jest to budynek w trakcie budowy. Parter zajmuje boks garażowy, magazyn, świetlica. Poddasze zajmowane będzie przez świetlicę i pokój naczelnika OSP. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie elektryczne.
  - **Budynek remizy OSP w Cisówku** jest to parterowy budynek murowany. W skład budynku wchodzi pomieszczenie garażowo-świetlicowe. W 1999 roku przeprowadzono remont budynku. Stan techniczny dobry. Wyposażony w instalację elektryczną. Ogrzewanie piecem kafłowym.
  - **Budynek garażowy OSP w Czarnem** jest to prefabrykowany parterowy budynek garażowy. Wyposażony jest tylko w instalację elektryczną.
  - **budynek mieszkalno-usługowy w Żytkiemach** przy ul. Gen. Świerczewskiego 2 jest to wybudowany przed rokiem 1945 budynek 2 kondygnacyjny z poddaszem użytkowym. Piętro budynku i poddasze zajmują lokale mieszkalne – gminne, na parterze zlokalizowano 4 lokale usługowe z czego 2 wydzierżawiono na lokale handlowe – spożywczo-przemysłowe. Budynek w średnim stanie technicznym. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Centralne ogrzewanie elektryczne i piecykami gazowymi.
  - **Budynek mieszkalno-usługowy w Dubeninkach** przy ul. Mereckiego 8 jest to wybudowany przed rokiem 1945 budynek 2 kondygnacyjny z poddaszem nieużytkowym. Piętro budynku zajmują lokale mieszkalne – prywatne wykupione przez byłych najemców, na parterze zlokalizowano 2 lokale usługowe i jeden lokal mieszkalny zasobu gminy. Budynek w średnim stanie technicznym. Wyposażenie budynku w instalację elektryczną, wodną i kanalizacyjną. Ogrzewanie elektryczne, piecykami gazowymi, piecami kafłowymi i lokalnymi instalacjami CO.
  - **Budynek usługowo-handlowy w Dubeninkach przy ul. Mereckiego** jest to parterowy budynek, wyposażony tylko w instalację elektryczną.
  - **budynek Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Dubeninkach** jest to wybudowany w latach 70 dwu kondygnacyjny budynek. W budynku w ciągu kilku ostatnich lat przeprowadzono remonty polegające na wymianie stolarki okiennej i posadzek w salach lekcyjnych. Budynek wyposażony we wszystkie instalacje. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni tradycyjnej.
  - **Budynek Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Żytkiemach** jest to wybudowany przed rokiem 1945, przebudowany w latach 60 dwu kondygnacyjny budynek. W budynku w ciągu kilku ostatnich lat przeprowadzono remonty polegające na wymianie stolarki okiennej i posadzek w salach lekcyjnych. Budynek wyposażony we wszystkie instalacje. Centralne ogrzewanie z własnej kotłowni tradycyjnej.
  - **budynek socjalny- 8 rodzinny** - piętrowy budynek murowany. Parter i piętro zajmowane jest przez 8 lokali mieszkalnych. Wyposażone są we wszystkie instalacje. Ogrzewanie lokali z własnych kotłowni tradycyjnych przewidzianych do zamontowania w płytach kuchennych. Budynek został przejęty i skomunalizowany przez gminę od ANR w Suwałkach. Gmina przeprowadziła gruntowny remont budynku.

Wykończono w budynku i wynajęto 2 lokale mieszkalne. Pozostałe 6 zostaną wykończone w miarę możliwości w latach przyszłych.

Mieszkania według rodzaju podmiotów będących ich właścicielami

Własność	Liczba mieszkań	Udział w ogólnej liczbie (%)
Osób fizycznych	576	60,90
Spółdzielni mieszkaniowych	210	22,20
Gminy	93	9,80
Skarbu Państwa	21	2,20
Zakładów pracy	46	4,90
OGÓŁEM	946	100

Jak wynika z wyżej przedstawionej tabeli, najwięcej mieszkań jest w posiadaniu osób fizycznych, głównie rolników indywidualnych. Wchodzą one zazwyczaj w skład siedlisk rolniczych. Większość budynków została wybudowana przed II wojną światową, około 10 % wybudowano w latach powojennych. Wiele z tych siedlisk zostało kupionych przez nabywców nie będących rolnikami z przeznaczeniem na cele wyłącznie mieszkalne – domy letniego wypoczynku oraz pod usługi agroturystyczne.

Na bazie zasobów mieszkaniowych byłego PGR powołano Spółdzielnię Mieszkaniową w Żytkiejmach i Dubeninkach. W skład zasobów spółdzielni wchodzi mieszkania zajmowane przez byłych pracowników PGR. Są to mieszkania w budynkach wielorodzinnych wyposażonych we wszystkie instalacje. Ogrzewane są one z własnych kotłowni osiedlowych.

Mieszkania zasobu Skarbu Państwa administrowane są przez Agencję Nieruchomości Rolnych w Suwałkach. Agencja wynajmuje lokale mieszkalne osobom, które nie wykupiły lokali zakładowych byłych PGR. W Żytkiejmach są 2 lokale, w Łojach 2, w Rogajnach 11, w Przerośli Gołdapskiej 3 i Dubeninkach 3.

Mieszkania zakładowe na terenie gminy są w posiadaniu wyłącznie ALP. Są to mieszkania pracowników i byłych pracowników Lasów Państwowych. W Żytkiejmach ALP posiada 24 mieszkania, w Błakatach 6, w Bludziach 6 i w Budwieciach 10.

2. Budynki, obiekty zabytkowe, parki

Na terenie gminy większość budynków komunalnych można zaliczyć do zabytkowych. W 90 % zostały wybudowane na początku XX w i pod koniec XIX.

Ochroną konserwatorską objęte są Cmentarze Wojenne z I wojny światowej oraz kościoły w miejscowościach Dubeninki i Żytkiejmy.

Obiekty, którym założono karty ewidencyjne zabytków to:

- 1) Dwór (zespół dworski) w Zawiszynie – czas powstania XIX/XX wiek,
- 2) Wiadukty w Stańczykach (dwa) – czas powstania 1912-1914 r.,
- 3) Wiadukt w Pluszkiejmach – czas powstania – 1910 r.,
- 4) Wiadukty w Dubeninkach (trzy) – czas powstania – 1910 i 1927 r.,
- 5) Para mostów kolejowych w Kiepojciach – czas powstania 1910 r.,
- 6) Wiadukt Kolejowy w Kiepojciach – czas powstania 1910 r.,
- 7) Wiadukty w Maciejowiętach (trzy) – czas powstania – 1910 r.,
- 8) Wiadukty w Żytkiejmach – (trzy) czas powstania – 1907, 1910 i 1927 r.,
- 9) Wiadukty w Rakówku (dwa) czas powstania – 1907 r.,
- 10) Dom przy ul. Wojska Polskiego 8 w Żytkiejmach – powstał na pocz. XX wieku,
- 11) Dom mieszkalny wraz z bud. gosp. - Żytkiejmy, ul. Konopnickiej 9, lata 20-te XX wieku,
- 12) Dom mieszkalny wraz z bud. gosp. - Żytkiejmy, ul. Konopnickiej 6, II poł. XIX wieku,
- 13) Dom przy ul. 1-go maja 7 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 14) Dom przy ul. Wolności 4 w Żytkiejmach, XIX/XX wieku,
- 15) Dom przy Pl. Wolności 10 w Żytkiejmach, lata 30 XX wieku,
- 16) Dom przy ul. Świerczewskiego 11 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 17) Dom przy ul. Świerczewskiego 9 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 18) Dom przy ul. Świerczewskiego 12 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 19) Dom przy ul. Świerczewskiego 17 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 20) Dom przy ul. Świerczewskiego 8 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 21) Dom przy ul. Świerczewskiego 11 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 22) Dom przy ul. Świerczewskiego 24 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 23) Dom przy ul. Świerczewskiego 26 w Żytkiejmach, pocz. XX wieku,
- 24) Budynek byłego dworca kolejowego w Żytkiejmach, ul. Warsztatowa 1, pocz. XX wieku,
- 25) Zespół stacji kolejowej – w Żytkiejmach, ul. Warsztatowa 1, pocz. XX wieku,
- 26) Dom mieszkalny przy ul. Krótkiej 2 w Żytkiejmach, koniec XIX wieku,
- 27) Karczma w Żytkiejmach przy ul. Pl. Wolności 2, XIX/XX wiek,
- 28) Remiza Strażacka w Żytkiejmach, lata 30-te XX wieku,
- 29) Kościół Ewangelicki, Par. Ob. Rzym.-Kat. – ul. Konopnickiej 18 w Żytkiejmach, powstał w 1879 r.,
- 30) Gajówka w Żytkiejmach z końca XIX wieku,
- 31) Dworek myśliwski w Żytkiejmach z lat 80 XIX wieku,

- 32) Kolejowy budynek mieszkalny w Dubeninkach, ul. Kajki 7, powstał w latach 20-tych XX wieku,
- 33) Dworzec kolejowy w Dubeninkach, ul. Kajki 8, powstał po 1910 r.,
- 34) Zespół stacji kolejowej przy ul. Kajki – powstał w latach 1910-1927 r.
- 35) Dom (obecna siedziba Urzędu Gminy) przy ul. Mereckiego 27 z pocz. XX wieku,
- 36) Plebania (obecny Komisariat Policji) ul. Kajki – powstał w latach 30-tych XX wieku,
- 37) Kościół ewangelicki, ob. Rzym-Kat, w Dubeninkach powstał w 1903 r.,
- 38) Układ Ruralistyczny Dubeninek, czas powstania – XVII – XX wieku,
- 39) Układ Ruralistyczny Żytkiem, czas powstania przed 1554 r. – pocz. XX wieku,
- 40) Nieczynna linia kolejowa Goldap (Botkuny) – Żytkiem powstała na pocz. XX wieku

3. Zabudowania letniskowe i związane z obsługą ruchu turystycznego

Po sporządzeniu w 1996 roku planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy, powstało wiele terenów przeznaczonych pod budownictwo letniskowe. W miejscowościach: Czarne, Pluszkiejmy, Kiepojcie, Poblędzie gmina posiada działki przeznaczone pod budownictwo letniskowe oraz związane z obsługą ruchu turystycznego.

W minionych latach sprzedano: 23 działki w miejscowości Pluszkiejmy (wybudowano lub jest w budowie 10 budynków), w tej samej miejscowości ANR sprzedała działki letniskowe objęte tym samym planem miejscowym, z których zabudowano 3 działki, w miejscowości Kiepojcie 8 działek na których wybudowano już 7 budynków w jednym kompleksie i w tej samej miejscowości w drugim kompleksie sprzedano 16 działek, w miejscowości Poblędzie 2 inwestorów uzyskało pozwolenia na budowę, w miejscowości Czarne są w budowie 2 budynki.

4. Turystyka, sport, wypoczynek

Gminę Dubeninki należy uznać za atrakcyjną pod względem turystycznym. Znajdują się tu jeziora, puszcza, obiekty zabytkowe, nieczynna linia kolejowa.

Nad jeziorami:

- 1) Poblędzie – znajduje się plaża gminna z możliwością rozbicia namiotów,
- 2) Stańczyki - znajduje się plaża gminna z możliwością rozbicia namiotów,
- 3) Kiepojcie – plaża gminna z możliwością rozbicia namiotów oraz z hangarem na sprzęt pływający, budynki letniskowe z możliwością wynajęcia noclegów, gospodarstwa agroturystyczne,
- 4) Pluszkiejmy – Czarne – plaże gminne z możliwością rozbicia namiotów a także utworzenia usług turystycznych, zabudowa letniskowa z możliwością wynajęcia pokoi,

Budynki pensjonatowe, małej gastronomii:

- 1) Zajazd „Biały Dwór” w m. Stańczyki,
- 2) Zajazd w m. Kociołki – w trakcie przebudowy,
- 3) Gospodarstwo agroturystyczne w m. Kociołki w budowie,
- 4) Karczma w m. Żytkiem,
- 5) Karczma w m. Dubeninki,

Atrakcje turystyczne:

- 1) na trasie przebiegu nieczynnej linii kolejowej projektowana jest ścieżka rowerowa,
- 2) trasa przebiegać będzie po nieczynnej linii kolejowej jednak problemem są wiadukty i mosty, na których brak jest barier. Wykonanie ścieżki wymagać będzie dużych nakładów finansowych.
- 3) przy plażach gminnych można stworzyć ośrodki do obsługi ruchu turystycznego, np: pensjonaty, obiekty małej gastronomii. Teren plaż łatwo jest uzbroić w przyłącza do sieci zewnętrznych.
- 4) ścieżki edukacyjno - krajobrazowe znajdują się na terenie Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej. Dyrekcja Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej dba o stan ścieżek oraz edukację ekologiczną na terenie gminy.

5. Handel, usługi

Handel prowadzony jest tylko w m. Żytkiem, Dubeninki, Błąkały i Stańczyki.

- 1) w m. Żytkiem prowadzą działalność 3 podmioty gospodarcze, które sprzedają artykuły spożywczo - przemysłowe w 3 sklepach i jeden sklep przemysłowy,
- 2) w m. Błąkały znajduje się sklep spożywczo-przemysłowy,
- 3) w m. Stańczyki –sezonowo 2 punkty sprzedaży artykułów spożywczych i pamiątek przy mostach oraz w zajezdzie „Biały Dwór”,
- 4) w m. Dubeninki – 3 sklepy spożywczo-przemysłowe w tym 1 samoobsługowy, sklep przemysłowy przy ul. Mereckiego 8, stacja paliw oraz sklep z art. przemysłowymi przy ul. Kajki.

6. Zakłady produkcyjne

- 1) Wyrób zniczy w m. Żytkiem,
- 2) Tartak w m. Bludzie,
- 3) Usługi tartaczne w m. Błąkały,

7. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy znajdują się dwa ośrodki świadczące usługi mieszkańcom:

- 1) Ośrodek Zdrowia w Dubeninkach – przyjmuje: lekarz rodzinny, stomatolog, ponadto punkt zabiegowy oraz punkt apteczny,
- 2) Ośrodek Zdrowia w Żytkiejmach – dojeżdżają dwaj lekarze rodzinni, punkt zabiegów pielęgniarstwa,
- 3) W przypadkach nagłych i hospitalizacji teren gminy obsługuje pogotowie ratunkowe i szpital w Gołdapi.

VI ROLNICTWO I GOSPODARKA LEŚNA

1. Rolnictwo

Gmina Dubeninki jest typowym obszarem rolniczo-leśnym, na którym do podstawowych form gospodarowania zalicza się produkcja roślinna, zwierzęca oraz leśnictwo. Ponad 50% obszaru gminy stanowią użytki rolne, spośród których połowę zajmują grunty orne, a pozostałą część pastwiska i łąki. Należy zwrócić uwagę na znaczny udział gruntów leśnych, których obecność determinuje rozwój gospodarczy tego obszaru. Struktura użytkowania ziemi w gminie Dubeninki przedstawia się następująco

Użytki rolne	50,3 %
w tym: grunty orne	50,6 %
pastwiska	31,4 %
łąki	18,0 %
sady	0,04 %
- lasy	39,2 %
- wody	2,6 %
- pozostałe grunty i nieużytki	7,9 %

W strukturze własności dominującą rolę odgrywają Lasy Państwowe (42,7% gruntów), 34,5% gruntów zajęte jest przez indywidualne gospodarstwa rolne, natomiast 17,6% należy do Agencji Nieruchomości Rolnych

2. Grunty

Powierzchnia gminy ogółem wynosi 20 518 ha z czego :

- użytki rolne zajmują powierzchnię 9924 ha,
- tereny zabudowane i zurbanizowane – 447 ha,
- grunty pod wodami – 429 ha,
- lasy i grunty zadrzewione – 8717 ha,
- nieużytki – 992 ha,
- tereny różne – 9 ha.

Na terenie gminy w przeważającej części występują grunty klasy IVa i IVb. Ukształtowanie terenu polodowcowe. Wiele gruntów położonych jest na stokach o dużym kącie nachylenia. Warunki klimatyczno-glebowe jak i silnie zróżnicowana rzeźba terenu na obszarze gminy ograniczają możliwości upraw i doboru roślin.

Na terenie gminy Dubeninki obsada zwierząt gospodarskich wynosi 54 DJP na 100 ha użytków rolnych.

Struktura obszarowa gospodarstw i obsada zwierząt w roku 2002

Grupa obszarowa	Liczba gospodarstw	Powierzchnia w ha	Bydło szt	Trzoda szt.
Do 1 ha	122	30	33	80
1 - 5 ha	107	125	109	227
5 - 15 ha	73	370	462	796
15 - 30 ha	66	727	686	1291
30 - 50 ha	34	697	894	983
50 ha i więcej	18	1270	976	1944
Razem	420	3218	3607	5321

Na terenie gminy występuje jedna ferma przemysłowa tuczu trzody chlewnej, o obsadzie powyżej 5 tys. szt. Ponadto w strukturze gospodarstw rolnych można wyróżnić 18 rolników posiadających powyżej 50 ha użytków rolnych a wśród nich 8 rolników posiada 40 i więcej sztuk krów.

VII INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

1. Drogownictwo i komunikacja

Drogownictwo

Przez teren Gminy przebiega jedna droga wojewódzka Gołdap - Szypliszki na odcinku 28,6 km.

Wyszczególnienie	Długość w km					Inne (drogi lokalne, rolnicze)
	Ogółem	w tym				
		bitumiczne	tłuczniowe	brukowe	gruntowe	
Drogi powiatowe	59,2	19,8	7,2	2,45	29,75	-
Drogi gminne	41	1	-	-	40	73

Drogi wojewódzkie . Droga wojewódzka nr 651 relacji Gołdap –Szypliszki na odcinku Kociołki – Linowo posiada nawierzchnię bitumiczną w dobrym stanie technicznym, natomiast pozostały odcinek do miejscowości Żerdziny wymaga ułożenia nowej nawierzchni.

Drogi powiatowe. Stan nawierzchni dróg powiatowych jest w złym stanie technicznym. Wszystkie drogi powiatowe wymagają ułożenia nowych nawierzchni.

Drogi gminne. Większość dróg gminnych to drogi o nawierzchni żwirowej. Co roku wymagają one kosztownych remontów.

Drogi lokalne. Podobnie jak drogi gminne wymagają dużych nakładów na coroczne remonty. Ze względu na zabudowę kolonijną na terenie gminy, tych dróg jest dużo. Do każdego gospodarstwa prowadzi droga, której utrzymaniem obciążona jest gmina.

Komunikacja

Komunikacja publiczna obsługiwana jest przez PKS Suwałki. Gmina komunikacją PKS połączona jest bezpośrednimi połączeniami autobusowymi z Suwałkami, Gołdapią i miejscowościami w gminach ościennych. Ponadto na terenie gminy zorganizowany jest dowóz dzieci i młodzieży szkolnej do szkół w miejscowościach Żytkiejmy i Dubeninki gimbusami gminnymi.

Gmina przejęła i utrzymuje 12 przystanków PKS. Są to przystanki w bardzo złym stanie technicznym wymagające corocznych remontów. Służą one podróży komunikacji PKS jak i uczniom przewożonym przez gimbusy.

2. Wodociągi:

Na dzień 31 grudnia 2003 roku sieć wodociągowa na terenie gminy miała długość 90,5 km. Najwięcej inwestycji przy zwodociągowaniu gminy wykonano w ostatnich 10 latach. Sieć wodociągowa zasilana jest 3 stacjami uzdatniania wody, tj. Łoje, Żytkiejmy i Przesławki. W celu obniżenia kosztów obsługi stacji, w I połowie 2004 roku połączono sieć wodociagową w Przesławkach z linią biegnącą od stacji w Żytkiejmach. Na 946 mieszkań na terenie gminy w wodę zaopatrzonych jest 730 mieszkań, co daje 77,16 % zwodociagowania. Do podłączenia do wodociągu pozostały takie miejscowości jak: Stańczyki, Maciejowięta, Skajzgiry, Poblędzie, Rakówek i Kramnik.

3. Kanalizacja:

Na terenie gminy znajduje się 1 oczyszczalnia ścieków w m., Dubeninki. Zmodernizowana została w roku 2002. Jest ona zlewnią nieczystości z miejscowości Dubeninki, Łoje, Zawiszyn i Rogajny. Miejscowość Dubeninki jest podłączona do wybudowanego w 2003 roku kolektora tłoczego. W roku 2002 wykonano kolektor sanitarny od miejscowości Rogajny przebiegający przez Zawiszyn i Łoje. Łączna długość kolektora sanitarnego wynosi 11,1 km, do którego podłączonych jest 270 mieszkań. Gospodarstwa indywidualne i zabudowa kolonijna nie jest podłączona do kolektora. Znikoma część tej zabudowy posiada szamba szczelne bądź podłączona jest do przydomowych oczyszczalni ścieków. Budynki na terenie miejscowości Żytkiejmy podłączone są do osadników, które wymagają uszczelnienia bądź rozbudowy. Opróżniane są sprzętem asenizacyjnym i wywożone do utylizacji w Gołdapi.

W miejscowości Żytkiejmy konieczna jest budowa oczyszczalni ścieków. Gmina wykupiła już grunt pod lokalizację przyszłej oczyszczalni, do której planowane jest podłączenie osiedli po byłych PGR-ach. W miejscowościach tych istnieją lokalne szamba.

4. Telekomunikacja

Gmina Dubeninki znajduje się w obszarze obsługiwanym przez centralę w Żytkiejmach i Dubeninkach. Są to centrale cyfrowe. Telefonizację gminy przeprowadzono w latach 90. Wszyscy mieszkańcy gminy, mają możliwość podłączenia telefonu. Telefonizację wykonano kablami ziemnymi do każdej wsi od central w Żytkiejmach i Dubeninkach. Pozwoliło to zlikwidować telefoniczne linie napowietrzne. Od Suwałk do Gołdapi przebiega przez teren gminy ziemny kabel optotelekomunikacyjny, do którego podłączone są centrale w Żytkiejmach i Dubeninkach.

Na terenie gminy zlokalizowano ponadto stacje telefonii komórkowej sieci Idea, Era i Plus GSM w miejscowościach :

- Kociołki ,
- Łysogóra,
- Przerośl Gołdapska,
- Pluszkiejmy.

5. Elektroenergetyka

Gmina Dubeninki, obszarowo obsługiwana jest przez Zakład Energetyczny S.A. w Białymstoku i podległe mu Rejony Energetyczne w Etku i Suwałkach. Posterunki, z których zasilana jest gmina znajdują się w Gołdapi, Filipowie i Wiżajnach. W miejscowościach tych znajdują się stacje transformatorowe, które zasilają liniami 15 kV gminę. W związku z powstaniem nowych działek budowlanych zwiększyło się zapotrzebowanie na energię elektryczną. W takich miejscowościach jak Kociołki, Kiepojcie i Poblędzie należy wymienić transformatory na większe.

6. Odpady stałe

Ilość odpadów, ich skład, sposób zagospodarowania i prognozy na dalsze lata zależą głównie od stanu ludności, struktury wiekowej i rozwijającego się sektora gospodarczego oraz turystyki.

Na terenie gminy Dubeninki nie istnieją rozwiązania systemowe, zapewniające prawidłowe postępowanie z odpadami komunalnymi. Wytwarzane w gospodarstwach rolniczych odpady są obecnie częściowo spalane w piecach węglowych - paleniskach domowych (odpady drewniane, papierowe i inne), bioodpady (odpady artykułów spożywczych, części roślinne itp.) są wykorzystywane jako karma dla zwierząt lub kompostowane we własnym zakresie i użytkowane do użyźniania gleby w ogrodach lub na polach. Pozostałe odpady nie nadające się do spożycia w ww. sposób (m.in. zużyty sprzęt AGD, odpady wielkogabarytowe, opakowania po lekach, środkach chemicznych, pestycydach, tworzywa sztuczne) są najczęściej wywożone transportem własnym - na składowiska gminne.

Usuwanie odpadów komunalnych z terenu gminy Dubeninki zajmują się:

- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. Gołdap
- Spółdzielnia Mieszkaniowa w Dubeninkach
- Gmina z budynków komunalnych.

Odpady komunalne z obiektów użyteczności publicznej usuwane są przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Sp. z o.o. w Gołdapi, natomiast ze Spółdzielni Mieszkaniowej usuwane są we własnym zakresie własnymi siłami i sprzętem Spółdzielnia natomiast usuwa odpady z mieszkań komunalnych własnym sprzętem. Dość trudno jest oszacować ilość odpadów deponowanych na składowiskach, gdyż Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej część odpadów wywozi na składowisko do Gołdapi. Ponadto podmioty posiadające zezwolenie na wywóz odpadów nie składają do gminy informacji z ilości usuniętych i zdeponowanych odpadów.

Stałym wywozem odpadów objęci są mieszkańcy wolnostojących domków jednorodzinnych oraz gospodarstw rolnych w miejscowościach Dubeninki i Żytkiejmy a także mieszkańcy osiedli w tych miejscowościach oraz mieszkańcy zwartej zabudowy domków po PGR-ach w miejscowościach. Łoje, Degucie, Wobały i Rogajny. Z ogólnej ilości gospodarstw domowych około 300 gospodarstw jest objętych stałym wywozem.

7. Składowiska odpadów

Składowisko w Żytkiejmach

Wysypisko odpadów stałych w msc. Żytkiejmy zostało wybudowane w 1994 r na mocy decyzji pozwolenia budowlanego z dnia 25 maja 1994r Nr. OA.7351-1a/0/94 wydanej przez Kierownika Urzędu Rejonowego w Gołdapi. Wysypisko zlokalizowane jest po lewej stronie drogi łączącej Żytkiejmy z Wiżajnami w odległości 799 m od Żytkiejm, w miejscu starego wyrobiska poźwirowego. Powierzchnia wysypiska wynosi 0,2 ha o pojemności 8000m³. Z uwagi na korzystne warunki topograficzne i hydrogeologiczne nie przewidziano instalacji drenażu odwadniającego. Woda opadowa i roztopowa gromadzi się w obniżeniach i generalnie infiltruje w głąb. Woda gruntowa może wystąpić na poziomie ok. 6 m poniżej dna wyrobiska, Dno wyrobiska uszczelniono warstwą gliny.

Składowisko w Dubeninkach

Wysypisko usytuowane jest w odległości ok. 800 m na północny-wschód od wsi Dubeninki. Zachodnia granica wysypiska przebiega w niedalekiej odległości od drogi żwirowej łączącej wieś Bludzie Małe z Dubeninkami. Granica południowo-wschodnia dochodzi do pasa kolejowego. Teren stanowi nieużytek po nieczynnej żwirowni. Badania podłoża gruntowego przeprowadzone były w 1981 r. wówczas w celu udokumentowania złoża. W otworach wykonanych do głębokości 6-7 m nie stwierdzono występowania wody gruntowej. Powierzchnia składowiska wynosi ok. 0,35 ha, a pojemność 23 000m³.

Wysypiska w Żytkiejmach i Dubeninkach posiadają opracowane instrukcje eksploatacji składowiska, zatwierdzone decyzją Starosty Gołdapskiego z dnia 27.01.2003 nr BOR. 7644-01/03 i nr BOR. 7644-01/03 ważne do 31.12.2009

Termin zamknięcia składowisk przewidziano na 31.XII.2009r. Składowiska wymagają doposażenia w urządzenia i instalacje:

- wagę do ważenia składowanych odpadów,
- brodzik dezynfekcyjny,

- system drenażowy wód odciekowych ,
  - instalacji odwadniającej –system rowów opaskowych,
  - system kontrolno-pomiarowy wód (piezometry).
  - instalacji do odprowadzania gazu składowiskowego
- Stan nagromadzenia odpadów

Składowisko	Powierzchnia w ha	Ilość odpadów nagromadzonych tys. m ³	Pojemność do wykorzystania tys. m ³	przewidywany okres zamknięcia
Bludzie	0,35	9,6	20,4	2009
Żytkiejmy	0,20	10,5	4,5	2009
Razem	0,55	20,1	24,9	

VIII KULTURA

W gminie Dubeninki działalność w zakresie kultury prowadzi Gminne Centrum Kultury w Dubeninkach. W strukturze Gminnego Centrum Kultury działają następujące placówki:

Nazwa placówki	Lokalizacja	Ilość
Gminny Ośrodek Kultury	Dubeninki	1
Świetlica wiejska	Żytkiejmy	2
	Linowo	
Gminna Biblioteka Publiczna	Dubeninki	1
Filia Biblioteczna	Żytkiejmy	1

W Gminnym Centrum Kultury działają: Zespół Ludowy „Rominczanie”, grupa taneczna „RYTM”, „Slay” brake dance, grupa „Młodzi twórcy” oraz Teatr Młodego Aktora. Prowadzone są zajęcia środowiskowe dla dzieci.

Członkowie sekcji i zespołów aktywnie uczestniczą w organizowaniu i reprezentowaniu Gminy na lokalnych, regionalnych imprezach artystycznych. Zespół „Rominczanie” reprezentował gminę na Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym „Šešupės malina 2004”.

Gminne Centrum Kultury jest organizatorem wielu cyklicznych i okazjonalnych imprez. Najważniejsza z nich to: Przegląd Twórczości Ludowej. Tworzy także warunki do rozwoju twórczości, folkloru i rękodziela ludowego. W Galerii Sztuki i rękodziela Ludowego eksponowane są prace twórców ludowych.

W strukturach Gminnego Centrum Kultury funkcjonują dwie placówki biblioteczne. Według danych statystycznych biblioteki w 2003 roku dysponowały **23.139** woluminami, co w przeliczeniu na 100 mieszkańców stanowi **705,03** woluminów, podczas gdy w powiecie gołdapskim **8,58**. W roku 2003 zarejestrowano **829** czytelników i **16530** wypożyczeń, co stanowi **21,32** wypożyczonych woluminów przez **1** czytelnika, przy średniej w powiecie **23,2**. Z bibliotek korzystało **25,26%** mieszkańców Gminy Dubeninki, w powiecie gołdapskim wskaźnik ten wynosi **17,96%**.

Aby spopularyzować czytanie książek biblioteka organizuje różnego rodzaju imprezy i zajęcia, przede wszystkim dla dzieci, takie jak kółko plastyczne i teatralne. Jest organizatorem wystaw plastycznych, rocznicowych i spotkań literackich.

Lokalizacja	Stan techniczny				Powierzchnia m ²
	rok budowy	rodzaj pokrycia dachowego	docieplenie	okna	
Dubeninki Ul. Mereckiego 6	Budynek przedwojenny - murowany	eternit	brak	drewniane	271
Żytkiejmy ul. 1 Maja 2	Budynek przedwojenny-murowany	dachówka	brak	drewniane	263
Linowo 3	Budynek przedwojenny-murowany	dachówka	brak	drewniane	212

IX OŚWIATA W GMINIE DUBENINKI

Na terenie Gminy Dubeninki znajdują się trzy szkoły: Szkoła Podstawowa Dubeninki, Szkoła Podstawowa Żytkiejmy i Gimnazjum w Dubeninkach z oddziałem zamiejscowym w Żytkiejmach. Baza szkoły na terenie Dubeninek to: budynek szkolny użytkowany przez dwie szkoły oraz sala gimnastyczna, boisko asfaltowe,

wymiarowe boisko trawiaste, kort do tenisa ziemnego, boisko do piłki siatkowej oraz bieżnie. Szkoła posiada również działkę rolną. Budynek szkoły i sali gimnastycznej jest ogrzewany przez kotłownię szkolną. Baza Szkoły Podstawowej w Żytkiejmach to: budynek szkolny, budynek sali gimnastycznej oraz budynek oddziału przedszkolnego, w którym mieści się stołówka szkolna (częściowo zamieszkały przez osoby prywatne), boisko trawiaste, kort tenisowy oraz boisko nieutwardzone przy sali gimnastycznej. Budynek szkoły i oddziału przedszkolnego są ogrzewane przez kotłownie lokalne, zaś budynek sali gimnastycznej posiada ogrzewanie elektryczne.

Uczniowie szkół z terenu Gminy objęci są dożywianiem (częściowo bezpłatnym – finansowanym przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej). Posiłki przygotowywane są w Szkole Podstawowej w Dubeninkach, wydawane zaś są w stołówce Szkoły Podstawowej w Dubeninkach i w stołówce szkolnej w Żytkiejmach. Ogółem w Gminie Dubeninki dożywianych jest 250 uczniów.

Mając na uwadze tendencję spadkową liczebności uczniów w szkołach na terenie Gminy należy uwzględnić możliwość zagospodarowania niewykorzystanych powierzchni w budynku Szkoły Podstawowej w Dubeninkach na potrzeby środowiska lokalnego. Należy również dokonać modernizacji przyszkolnych obiektów sportowych aby umożliwić wykorzystywanie ich przez mieszkańców gminy.

Lp	Szkoła	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli – stopień awansu zawodowego				Ogółem	Wyszktałenie				Liczba osób w zastępstwach
				Dyplomowany	Mianowany	Kontraktowy	Stażysta		wyższe mgr	wyż. zaw. licencjat	SN	inne	
1	Gimnazjum Dubeninki	9	166	6	12	4	-	22	18	3	1	-	-
2	SP Dubeninki	7	180	7	5	1	-	13	11	1	1	-	1
3	SP Żytkiejmy	7	109	1	9	2	1	13	10	2	1	-	-
RAZEM		23	455	14	26	7	1	48	39	6	3	-	1

X GRUPY SPOŁECZNE WYMAGAJĄCE WSPARCIA.

Gmina Dubeninki należy do biedniejszych gmin w kraju. Stopa bezrobocia osiąga ok. 40 % i jest najwyższa w kraju.

Wśród najistotniejszych problemów społecznych na czoło wysuwa się bezrobocie, bezradność życiowa, zjawiska z kręgu patologii społecznych takich jak alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie, brak opieki nad dziećmi. Proces narastania długotrwałego bezrobocia, niskie dochody uzyskiwane z pracy zarobkowej, stale powiększająca się grupa osób pozbawionych prawa do zasiłku z funduszu pracy powoduje degradację ekonomiczną i społeczną wielu rodzin. Rodziny żyjące stale na pograniczu ubóstwa nie są w stanie zabezpieczyć swoich najbardziej podstawowych potrzeb, co powoduje, że rodzina nie pełni swoich najważniejszych funkcji, a przede wszystkim nie umożliwia prawidłowej opieki i wychowania oraz startu życiowego młodszemu pokoleniu. Najczęściej oznacza to brak umiejętności właściwego pokierowania własnym życiem i radzeniem w sytuacjach trudnych, a w konsekwencji niemożność zapewnienia swoim dzieciom właściwych warunków do ich prawidłowego i wszechstronnego rozwoju. Często problemem takich rodzin jest zagrożenie alkoholizmem, przy równocześnie istniejącym bezrobociu, złych warunkach mieszkaniowych i niezaradności życiowej.

Biorąc pod uwagę środowisko - największy wskaźnik bezrobocia w Polsce, łatwy dostęp do alkoholu (strefa przygraniczna) oraz wiele miejscowości popegeerowskich, frustracja wśród dorosłych i młodzieży, brak perspektyw na zatrudnienie, powoduje, że dorośli, młodzież a nawet uczniowie coraz częściej sięgają po alkohol. Rodziny te są największą grupą wymagającą wsparcia ze strony gminnego ośrodka pomocy społecznej. Wszystkie te sytuacje jak i szereg innych podobnych wpływają negatywnie na funkcjonowanie rodzin w środowisku i rozwój dzieci w tych rodzinach. Powodują zaburzenia emocjonalne, społeczne i osobowościowe. Lęk i stałe poczucie zagrożenia utrudniają koncentrację, rozpraszają uwagę, powodują duże niekiedy opóźnienia w rozwoju umysłowym, a w konsekwencji utrudniają naukę, wpływają na sposoby zachowania i doprowadzają do demoralizacji i umieszczenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej bądź resocjalizacyjnej. Wiele dzieci kończy swoją edukację w OHP.

Inną grupą wymagającą wsparcia są osoby niepełnosprawne. Większość niepełnosprawnych to osoby z niskim wykształceniem, najczęściej podstawowym. Konkurencyjność tych osób na rynku pracy jest znikoma. Podniesienie kwalifikacji osób niepełnosprawnych, zwiększyło by konkurencyjność tych osób na lokalnym rynku pracy. Wiele osób posiadających odpowiednie kwalifikacje znalazło by zatrudnienie w zakładach pracy chronionej i polepszyło sytuację finansową swoich rodzin. Do grupy osób wymagających wsparcia należą osoby starsze,

chore i samotne. Osoby te potrzebują wsparcia ze strony środowiska lokalnego w wykonywaniu codziennych czynności, prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Ośrodek pomocy społecznej stara się łagodzić skutki występujących zagrożeń ze strony środowiska w następujących formach:

- udzielana jest pomoc finansowa w formie zasiłków stałych dla osób niepełnosprawnych,
- zasiłków okresowych dla osób i rodzin, gdzie występuje bezrobocie i długotrwała choroba,
- zasiłków celowych na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych ,
- finansowanie dożywiania dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych i gimnazjum,
- pomoc rzeczowa,
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania.

Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną:

Rok	Ilość rodzin	Ilość osób w rodzinach	Wydatkowana kwota w zł
2001	214	941	233.221
2002	215	879	265.024
2003	179	759	260.050

Struktura bezrobotnych wg wybranych kryteriów.

	Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych latach		
	2001	2002	2003
OGÓŁEM	633	552	601
mężczyźni	306	253	303
kobiety	327	299	298
absolwenci	35	15	17
osoby w wieku 24 lata i mniej	165	132	141
osoby zarejestrowane jako bezrobotne pow. 12 miesięcy	397	373	381
osoby z prawem do zasiłku	103	72	105

XI IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW

Sytuacja społeczna.

Struktura demograficzna gminy Dubeninki na dzień dzisiejszy nie jest zła.

Ponad połowa mieszkańców gminy znajduje się w wieku produkcyjnym Niepokojący jest natomiast niski poziom wykształcenia oraz duża stopa bezrobocia.

Grupy wymagające wsparcia. Grupą wymagającą wsparcia są w Gminie Dubeninki głównie osoby bezrobotne. Bardzo duża część tej populacji nie posiada prawa do zasiłku i są klientami opieki społecznej lub żyją ze świadczeń innych członków rodziny. Biorąc pod uwagę słabość sektora MŚP i rynku pracy jako całości, a także niski poziom wykształcenia osób pozostających bez pracy, należy objąć tę grupę szczególną pomocą. Zmierzać ona powinna do podniesienia ich atrakcyjności na rynku pracy poprzez podniesienie ich kwalifikacji, lub dostosowania do aktualnych potrzeb na rynku pracy.

Rynek pracy. Największym pracodawcą są jednostki sektora publicznego. Jednakże nie istnieje aktualnie możliwość zwiększenia zatrudnienia w tym sektorze.

Potencjalne możliwości istnieją w sektorze prywatnym. Jednostki tego sektora stanowią gros przedsiębiorstw w gminie. Są to w większości zakłady osób fizycznych, spośród których wiele faktycznie nie prowadzi działalności. Pozostałe działają głównie w branży handel i usługi. Jeśli chodzi o handel, to w przedsiębiorstwach tego typu, po okresie wzrostu w roku 2001, obecnie liczba pracujących tam osób zmniejszyła się. Ponadto zmiany w liczbie sklepów jak i liczbie ludności przypadającej na jeden sklep oraz spadek dochodów ludności nie wróżą, w najbliższej przyszłości wzrostu zatrudnienia w tego typu przedsiębiorstwach. Usługi i naprawy mogłyby się okazać branżą, w której może dojść do wzrostu zatrudnienia pod warunkiem rozwoju tej branży w kierunku usług dla rolnictwa i poprawy opłacalności produkcji rolnej.

Znaczną pozycję w strukturze zajmują podmioty prowadzące usługi na rzecz leśnictwa. Jednakże są to przedsiębiorstwa, które działają albo na zasadzie samozatrudnienia ich właścicieli albo zatrudniają znikomą liczbę pracowników. Mają one niewielki możliwości rozwoju i zwiększenia zatrudnienia.

Podsumowując rynek pracy jest w gminie bardzo płytki i nie wróży w najbliższym czasie pozytywnych zmian skutkujących zmniejszeniem bezrobocia.

Warunki życia. Woda dostarczana odbiorcom z własnych ujęć i stacji uzdatniania nie spełnia wymagań w zakresie zawartości żelaza i manganu. Dlatego też należy zmodernizować stacją uzdatniania wody w Żytkiejmach i Łojach.

Wyposażenie gminy w urządzenia sportowo-rekreacyjne zadowalające, należy jednak podjąć działania w celu większego zainteresowania społeczeństwa do wykorzystywania ogólnodostępnych urządzeń sportoworekreacyjnych.

Potrzeby inwestycyjne w zakresie szkolnictwa to:

- termomodernizacja szkoły w Żytkiejmach i Dubeninkach
- remont sali gimnastycznej w Żytkiejmach i Dubeninkach
- wymiana instalacji centralnego ogrzewania szkoły w Żytkiejmach i Dubeninkach,
- modernizacja przyszkolnych urządzeń i obiektów sportowych.

Infrastruktura techniczna. Konieczność otwarcia granicy na Europę narzuca na siebie obowiązek rozwiązań inżynierskich w zakresie:

- racjonalnego rozmieszczenia planowanych elementów zagospodarowania przestrzennego,
- regulacji dostępu do dróg,
- rozwoju układu ciągów pieszych i dróg rowerowych,
- weryfikacji i podniesienie standardu oznakowania dróg,
- upowszechnienia środków uspokajania ruchu,
- segregacji i separacji ruchu w przekroju drogi ruchu, szczególnie ruchu rowerowego i pieszego, usprawnienia przejść dla pieszych, w tym poprawa ich rozmieszczenia i widoczności.

Problemy przyrodnicze i ekologiczne. Tereny z wodą gruntową do 1,2 m powinny być wyłączone spod zagospodarowania gnojowicy. Wzdłuż cieków wodnych należy wyłączyć z gnojowicowania pas terenu o szerokości co najmniej 30 – 50 m od wody (w zależności od stopnia nachylenia) stanowiący zabezpieczenie przed spływem gnojowicy do wód. Chów zwierząt gospodarskich winien się cechować umiarkowaną koncentracją z ograniczeniem spływu bezściółowego. Stosowanie głównie węgla i mieszanek węglowo-koksowych, zwłaszcza w okresie grzewczym, obniża komfort życia mieszkańców. Następuje zanieczyszczanie wód rozproszonymi zrzutami ścieków na nie skanalizowanych terenach gminy, spływy powierzchniowe z powierzchni rolniczych, spływy zanieczyszczeń z powierzchni dróg.

Problemy środowiska kulturowego. Zły stan techniczny części obiektów zabytkowych o wartościach historycznych, architektonicznych i inżynierskich, będących w zasobie i objętych ochroną może skutkować ich utratą. Brakuje inwestorów dla zagospodarowania części obiektów zabytkowych. Następują niekorzystne przekształcenia zabudowy wsi gminy w wyniku powstania zabudowy współczesnej (w ośrodkach byłych PGR) - często nie nawiązującej do zasadniczych cech tradycyjnej zabudowy wsi.

Zaopatrzenie w wodę. Istniejący system zaopatrzenia w wodę wymaga modernizacji poprzez modernizację stacji wodociągowych oraz doprowadzenie wody do gospodarstw do tej pory niezwodociągowanych.

Odprowadzenie i oczyszczenie ścieków. Doprowadzenie sieci wodociągowej do terenów wiejskich wiąże się jednocześnie z powstawaniem na tych terenach znacznych ilości ścieków, które winny być oczyszczone. Jak już wspomniano, w Gminie Dubeninki istnieje tylko jedna oczyszczalnia ścieków: komunalnych obsługująca Dubeninki, Rogajny, Zawiszyn i Łoje.

Na terenie gminy powstaje natomiast wciąż doby około 350 m³ ścieków, przy czym ilość ta będzie się zwiększać wraz z rozbudową sieci wodociągowej, jak również z rozwojem gminy. Na terenach kolonijnych, słabo zaludnionych i znacząco oddalonych od kolektorów przewiduje się budowę przydomowych oczyszczalni ścieków.

Ze względów ekonomicznych w pierwszej kolejności winna być przeprowadzona kanalizacja bardziej zwartych wsi i osiedli. W gospodarstwach oddalonych od zabudowy zwartej winny być zastosowane indywidualne rozwiązania, dla jednego lub kilku gospodarstw.

Zamierzenia w zakresie poprawy jakości wody oraz oczyszczania ścieków winny być konsekwentnie realizowane, gdyż tylko wówczas poprawione zostaną warunki sanitarne wsi. Ma to szczególne znaczenie na terenie Warmii i Mazur, które to tereny są uznane za „Zielone Płuca Polski”.

Zaopatrywanie w gaz i ciepłownictwo. Gmina Dubeninki nie posiada gazu ziemnego, dostępny jest jedynie gaz propan – butan. Na terenie gminy funkcjonuje wiele małych kotłowni lokalnych opalanych węglem lub koksem z własnych kotłowni. W okresie grzewczym wyraźnie wzrasta emisja zanieczyszczeń powietrza. Zmiany ogrzewania tradycyjnego na olejowe dokonano jedynie w kilku obiektach użyteczności publicznej oraz na osiedlu

SM Żytkiejmy. Pożądana jest budowa sieci gazowniczej na obszarze gminy oraz modernizacja istniejących kotłowni w kierunku wykorzystania energii odnawialnej.

Telekomunikacja. Istnieje potrzeba modernizacji central telefonicznych w Żytkiejmach i Dubeninkach.

Gospodarka odpadami. Brak selekcji odpadów stanowi zagrożenie dla środowiska przyrodniczego. Istniejące wysypiska posiadają rezerwy na około 10 lat.

Problemy komunikacji. Konieczna jest poprawa jakości dróg zarówno pod względem parametrów technicznych jak i nawierzchni.

Problemy rozwoju turystyki. Obszar gminy Dubeninki jest obszarem o wyjątkowych walorach turystycznych. Turystyka w poprzednich latach nie była brana pod uwagę jako jeden z kierunków rozwoju gospodarczego gminy. Aktualnie samorząd gminny planuje rozwój turystyki rowerowej oraz rozwój agroturystyki. Związane jest to z uwzględnieniem przebiegu projektowanej ścieżki rowerowej o znaczeniu regionalnym z podstawowym punktem obsługi turystycznego ruchu rowerowego w Dubeninkach. Ponadto planuje się rozwój turystyki kwalifikowanej wędrowniczej z możliwością uzupełnienia o rozwój wypoczynku stacjonarnego na bazie agroturystyki.

XII ANALIZA SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<p>1. Wysoka atrakcyjność przyrodnicza i duża różnorodność biologiczna</p> <p>2. Bardzo wysokie walory krajobrazowe, część obszaru gminy to region Parku Krajobrazowego, a ponad połowa obszaru gminy jest objęta prawną ochroną przyrody</p> <p>3. Rozwinięta sieć wodociągowa podnosi atrakcyjność inwestycyjną gminy.</p> <p>4. Zasoby ludności w wieku produkcyjnym</p> <p>5. Atrakcyjne miejsca osadnictwa</p> <p>6. Dostępne tereny dla budownictwa mieszkaniowego i usługowego</p> <p>8. Dobre warunki rozwoju turystyki rowerowej</p> <p>9. Obiekty zabytkowe</p> <p>10. Szlaki turystyczne</p> <p>11. Wysoka świadomość mieszkańców gminy dotycząca potencjału turystycznego i szans związanych z rozwojem turystyki</p>	<p>1. Niedostateczny stan infrastruktury komunikacyjnej</p> <p>2. Brak rozwiązanej gospodarki gnojnicą w wielkotowarowych gospodarstwach.</p> <p>3. Brak odpowiedniego systemu kanalizacji</p> <p>4. Brak ekologicznych systemów ogrzewania</p> <p>5. Brak selektywnej zbiórki odpadów</p> <p>6. Niska świadomość ekologiczna społeczności</p> <p>7. Ujemny przyrost naturalny</p> <p>8. Poziom wykształcenia mieszkańców</p> <p>9. Niskie dochody ludności</p> <p>10. Wysokie bezrobocie</p> <p>12. Mała aktywność społeczności w dążeniu do rozwiązywania problemów wynikająca z braku wiary w skuteczność działań</p> <p>13. Stan i wyposażenie placówek służby zdrowia</p> <p>14. Słaba komunikacja lokalna</p> <p>15. Niskie dochody gminy</p> <p>16. Niedostatecznie wykorzystywane metody wspierania przedsiębiorczości</p> <p>17. Brak rynku zbytu dla produktów rolnych</p> <p>18. Brak bazy przetwórczej</p> <p>19. Niskie nakłady inwestycyjne w rolnictwie</p> <p>20. Baza gastronomiczna</p> <p>21. Baza noclegowa</p> <p>22. Słaba informacja i promocja</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>1. Sprzyjające rozwojowi atrakcyjne położenie gminy</p> <p>2. Wzrost świadomości zdobywania odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji</p> <p>3. Bliskość Specjalnej Strefy Ekonomicznej</p> <p>4. Dostęp do kredytów</p> <p>5. Zainteresowanie budownictwem jednorodzinym na atrakcyjnie położonych i czystych terenach</p> <p>6. Wzrastające wymagania w zakresie ochrony środowiska (normy europejskie)</p> <p>7. Strukturalne fundusze pomocowe Unii Europejskiej</p> <p>8. Promowanie ekologicznych produktów rolnych</p> <p>9. Wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku</p> <p>10. Moda na turystykę kwalifikowaną i weekendową</p> <p>11. Moda na ekoturystykę i agroturystykę</p> <p>13. Możliwość uzyskania zewnętrznego (krajowego i/lub zagranicznego) wsparcia finansowego programów ochrony różnorodności przyrodniczej oraz realizacji programu zalesiania gruntów o niskiej przydatności rolniczej.</p> <p>14. Funkcjonowanie programów UE wspierających rozwój infrastruktury</p>	<p>1. Bariera wysokich kosztów ekologicznego ogrzewania</p> <p>2. Bezrobocie wynikające z ciągłej restrukturyzacji gospodarki</p> <p>3. Niekonsekwentna polityka państwa w zakresie małej i średniej przedsiębiorczości</p> <p>4. Niedostateczne środki krajowe, regionalne i gminne w stosunku do zadań</p> <p>5. Wzrost produkcji rolnej prowadzący do intensyfikacji nawożenia, stosowania pestycydów, homogenizacji użytków rolnych oraz zaniku lokalnych odmian roślin uprawnych i ras zwierząt hodowlanych.</p> <p>6. Rosnąca presja turystyczna na obszarach o najcenniejszych walorach przyrodniczych.</p>

XIII PLANOWANE PROJEKTY I ZADANIA INWESTYCYJNE W LATACH 2004 – 2013 W GMINIE DUBENINKI

Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego winna także przynieść określone wskaźniki osiągnięć i efektów tj. :

- poprawa jakości dróg poprzez ich budowę i modernizację
- poprawa jakości środowiska naturalnego w związku ze zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń do wód, gleby i atmosfery,
- rozszerzenia oferty w zakresie kultury, sportu i realizacji w związku z modernizacją, remontami czy budową obiektów kultury i sportu,
- poprawa bazy edukacyjnej dla młodzieży w związku z remontem i modernizacją obiektów szkolnych,
- poprawa jakości bazy leczniczej i warunków ekonomicznych funkcjonowania ośrodka zdrowia i gabinetów lekarskich
- poprawa bezpieczeństwa poprzez budowę i modernizację oświetlenia ulicznego,
- poprawa zdrowia mieszkańców w związku z budową ujęć wody i sieci wodociągowej,
- tworzenie infrastruktury technicznej sprzyjającej rozwojowi małej i średniej przedsiębiorczości,
- rozwój infrastruktury niezbędnej dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa – budowę dróg, wodociągów i kanalizacji,
- wzrost aktywności zawodowej bezrobotnych,

ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA OBSZARZE GMINY

1. Poprawa stanu zaopatrzenia w wodę

Lp	Nazwa zadania	Czas realizacji		Oczekiwane rezultaty	Nakłady do poniesienia			Źródło finansowania
		2004-2006	2007-2013		Ogółem	Gmina	Środki zewnętrzne	
1	Rozbudowa sieci wodociągowej Skajzgiry - Poblędzie	X		7 km	600.000	150.000	450.000	Budżet gminy, fundusze unijne
2	Rozbudowa sieci wodociągowej Błąkały-Maciejowięta		X	6 km	700.000	180.000	520.000	Budżet gminy, fundusze unijne
3	Rozbudowa sieci wodociągowej Kiepojcie-Łoje		X	3 km	400.000	100.000	300.000	Budżet gminy, fundusze unijne
4	Rozbudowa sieci wodociągowej Żytkiejmy-Osada Lesna		X	2 km	220.000	55.000	165.000	Budżet gminy, fundusze unijne
5	Modernizacja sieci wodociągowej w Dubeninkach		X	4 km	600.000	150.000	450.000	Budżet gminy, fundusze unijne
6	Modernizacja sieci wodociągowej w Żytkiejmach		X	4 km	600.000	150.000	450.000	Budżet gminy, fundusze unijne
7	Modernizacja stacji uzdatniania wody w Żytkiejmach	X		Poprawa jakości wody	1.400.000	350.000	1.050.000	Budżet gminy, fundusze unijne
	Modernizacja stacji uzdatniania wody w Łojach		X	Poprawa jakości wody	1.400.000	350.000	1.050.000	Budżet gminy, fundusze unijne

2. Poprawa stanu odprowadzania ścieków

Lp	Nazwa zadania	Czas realizacji		Oczekiwane rezultaty	Nakłady do poniesienia			Źródło finansowania
		2004-2006	2007-2013		Ogółem	Gmina	Środki zewnętrzne	
1	Budowa oczyszczalni ścieków w Żytkiejmach	X			1.200.000	300.000	900.000	Budżet gminy, fundusze unijne
2	Budowa kolektora sanitarnego osiedle – oczyszczalnia I etap	X		2 km	300.000	75.000	225.000	Budżet gminy, fundusze unijne
3	Budowa kolektora sanitarnego Degucie - Żytkiejmy	X		5 km	1.000.000	250.000	250.000	Budżet gminy, fundusze unijne
4	Budowa kolektora sanitarnego w miejscowości Żytkiejmy		X	4 km	1.000.000	250.000	250.000	Budżet gminy, fundusze unijne
5	Budowa kolektora sanitarnego Wobały - Żytkiejmy		X	5 km	1.000.000	250.000	250.000	Budżet gminy, fundusze unijne
6	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków we wsiach o zabudowie kolonijnej		X	50 szt	400.000	100.000	300.000	Budżet gminy, fundusze unijne

Budowa i modernizacja dróg gminnych

Lp	Nazwa zadania	Czas realizacji		Oczekiwane rezultaty	Nakłady do poniesienia			Źródło finansowania
		2004-2006	2007-2013		Ogółem	Gmina	Środki zewnętrzne	
1	Modernizacja drogi na ulicy Kajki w Dubeninkach		X	0,6 km	372.000	93.000	279.000	Budżet gminy, fundusze unijne
2	Modernizacja drogi na ulicy Krótkiej w Dubeninkach		X	0,25 km	236.000	59.000	177.000	Budżet gminy, fundusze unijne
3	Modernizacja drogi na ulicy Osiedlowej w Dubeninkach		X	0,4 km	200.000	50.000	150.000	Budżet gminy, fundusze unijne
4	Modernizacja drogi na ulicy Wojska Polskiego w Żytkiejmach		X	0,8 km	372.000	93.000	279.000	Budżet gminy, fundusze unijne
5	Modernizacja drogi na ulicy Szkolnej w Żytkiejmach		X	0,6 km	145.000	36.250	108.750	Budżet gminy, fundusze unijne
6	Modernizacja drogi na ulicy Marii Konopnickiej w Żytkiejmach		X	0,7 km	50.000	12.500	37.500	Budżet gminy, fundusze unijne
7	Budowa drogi Pluszkiejmy – Czarnowo Wlk – granica gminy		X	1,6 km	800.000	200.000	600.000	Budżet gminy, fundusze unijne
8	Budowa drogi Pluszkiejmy - puszcza		X	1 km	500.000	125.000	375.000	Budżet gminy, fundusze unijne
9	Budowa drogi Budwiecie – Rogajny		X	2,4 km	1.200.000	300.000	900.000	Budżet gminy, fundusze unijne
10	Budowa drogi Kiepojcie – Tuniszki		X	2,5 km	2.000.000	500.000	1.500.000	Budżet gminy, fundusze unijne
11	Budowa drogi Kociołki - Czarne		X	4,3 km	2.100.000	525.000	1.575.000	Budżet gminy, fundusze unijne
12	Budowa drogi Kiekskiejmy – Lenkupie		X	2,7 km	1.600.000	400.000	1.200.000	Budżet gminy, fundusze unijne
	Budowa drogi Degucie - Kiekskiejmy		X	1,6 km	800.000	200.000	600.000	Budżet gminy, fundusze unijne
	Budowa drogi Dubeninki Łoje		X	0,6 km	600.000	150.000	450.000	Budżet gminy, fundusze unijne

Poprawa stanu technicznego zasobów komunalnych

Lp	Nazwa zadania	Czas realizacji		Oczekiwane rezultaty	Nakłady do poniesienia			Źródło finansowania
		2004-2006	2007-2013		Ogółem	Gmina	Środki zewnętrzne	
1	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy		X		60.000	15.000	45.000	Budżet gminy, fundusze unijne
2	Termomodernizacja budynku ośrodka zdrowia w Dubeninkach		X		100.000	25.000	75.000	Budżet gminy, fundusze unijne
3	Termomodernizacja budynku ośrodka zdrowia w Żytkiejmach		X		80.000	20.000	60.000	Budżet gminy, fundusze unijne
4	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Dubeninkach		X		300.000	75.000	225.000	Budżet gminy, fundusze unijne
5	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Żytkiejmach				150.000	37.500	112.500	Budżet gminy, fundusze unijne
6	Termomodernizacja budynku sali gimnastycznej w Żytkiejmach				50.000	12.500	37.500	Budżet gminy, fundusze unijne
	Wdrożenie elektronicznego obiegu dokumentów wraz z niezbędną modernizacją infrastruktury informatycznej w Urzędzie Gminy.	x			50.000	10.000	40.000	Budżet gminy, fundusze unijne

XIV SYSTEM WDRAŻANIA

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Dubeninki będzie wdrażany przez Wójta Gminy, przy pomocy pracowników urzędu gminy. Wdrażanie Planu będzie się odbywało poprzez:

- przygotowywanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej dotyczącej zadań ujętych w planie,
- przygotowywanie i składanie wniosków o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- przeprowadzanie przetargów,
- realizację zadań zgodnie z określonymi wymogami,
- przygotowywanie informacji o realizacji projektów zawartych w Planie,
- przedkładanie ww. sprawozdań Komisjom Rady Gminy,
- przyjmowanie do realizacji nowych zadań zgodnych z oczekiwaniami społeczności lokalnej.

Podsumowanie

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Dubeninki jest jednym z podstawowych narzędzi programujących szeroko pojęty rozwój gminy; wytycza on i szczegółowo wskazuje kierunki rozwoju, jak również poszczególne działania podejmowane na rzecz Gminy Dubeninki.

Sposoby monitorowania i oceny

Skuteczna realizacja Planu Rozwoju Lokalnego wymaga zapewnienia okresowej kontroli realizacji zadań i sukcesywnego dokonywania ich przeglądu. Proponuje się, aby Rada Gminy corocznie dokonywała przeglądu realizacji projektów i zadań. Na podstawie wniosków z przeglądu, realizacja planu będzie oceniana, uzupełniana i aktualizowana.